

การสร้างบทละครว่า เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ

ขวัญฟ้า ภูแฟงสุทธิ์ และสวภา เวชสุรกันษ์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
*Corresponding author: khwanfa.star@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ละครว่า เรื่อง พระสุริโยทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทละครว่า เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ มีวิธีดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรม บทละครโบราณ พระราชพงศาวดาร งานวิจัย พระตำหนักนุ่งผ้าซิ่นช้าง นำการสัมภาษณ์และหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมมาศึกษาวิเคราะห์และเลือกใช้เป็นต้นแบบในการทรงเครื่องรบของพระสุริโยทัย วีรสตรีที่แต่งกายอย่างพระมหาอุปราชเพื่อเดินทางไปดูเชิงข้าศึกพร้อมกับพระมหาจักรพรรดิ ผลการวิจัยพบว่า ในการสร้างบทละครว่า เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ ต้องทำการศึกษาพระราชประวัติพระสุริโยทัย วิเคราะห์การแต่งกายของพระสุริโยทัยตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร และการนุ่งผ้าทรงช้างของพระมหากษัตริย์ตลอดจนอาวุธที่ใช้และพาหนะที่ทรง นอกจากนี้ต้องศึกษาบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ 2 ด้านความงามของภาษาและจารีตในราชสำนักเพื่อนำมาเป็นต้นแบบและนำขั้นตอนสำคัญในการลงสรงทรงเครื่องมาวิเคราะห์เพื่อสร้างบทละครว่า จากนั้นดำเนินการสร้างบทละครว่าด้วยหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ โดยกล่าวถึงขั้นตอนในการลงสรงทรงเครื่องรบ บอกถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติภารกิจ ขั้นตอนการลงสรงทรงเครื่อง ได้แก่ การสรงน้ำ การทรงสูคนธ์ การทรงเครื่อง นมัสการพระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทรงพระมาลา ทรงพระแสงของ้าว และเทิดพระเกียรติพระสุริโยทัยในบทสุดท้าย เพื่อเป็นการประกาศพระเกียรติคุณบุรพคุณในแบบบทละครใน นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแรงบันดาลใจ ก่อให้เกิดการต่อยอดทางวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์บทละคร โดยนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่ามาถ่ายทอดเป็นวรรณกรรมและนาฏกรรมเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษสืบไป

คำสำคัญ : 1. การสร้างบทละครว่า 2. พระสุริโยทัย 3. ลงสรงทรงเครื่องรบ

**A creation of Thai dance drama on
“Prasuriyothai Longsong Songkreuang Rop”**

Khwanfa Phoophangsute* and Savaparr Veehsuruek

Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University,

Bangkok 10330, Thailand

**Corresponding author: khwanfa.star@gmail.com*

Abstract

This research article is part of a thesis entitled “Dance Drama of Queen Suriyothai.” It aims to create a written Thai dance drama on “Queen Suriyothai: an episode of Queen Suriyothai’s taking a bath and dressing for a battle.” It is qualitative research that involves studying literary works, ancient plays, royal annals, research work, a manual of royal dressing for elephant riding; interviewing; and employing the creativity theories as analysis tool in choosing master model in clothing for battle of Queen Suriyothai. Queen Suriyothai as the heroine dressed as the viceroy for battle observation with the emperor. The findings showed that in creating a written dramatic dance entitled “Queen Suriyothai: an episode of Queen Suriyothai’s taking a bath and dressing for a battle”, it was necessary to study the biography of Queen Suriyothai and analyze her dressing style as appeared in the royal chronicles, her dressing pattern for riding the King’s elephant as well as the weapons and vehicles used in ancient battles. Moreover, to create the dance drama, there was the need to study King Rama II’s play I-Nao on its aesthetic of language and royal customs in order to use it as a model and to analyze the process of bathing and dressing. From the study, the dance drama was then created in accordance with the principle of performing arts creation of Professor Emeritus Dr. Surapone Virulrak, which explained the process of bathing and dressing for a battle and the purpose of the mission. The processes of bathing and dressing included bathing, wearing pleasant scent, and dressing: 1. Showering 2. Taking Sukhon 3. Clothing together praying and asking the blessing the holy things for taking the hat worn of the king and Phra Saeng kor ngow weapon and to honor Queen Suriyothai.

Keywords: 1. Creating dramatic dance 2. Queen Suriyothai 3. Showering to clothing for battle

บทนำ

การลงทรงเครื่องเป็นกระบวนการสำคัญตามจารีตประเพณีของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยโบราณที่มีปรากฏในพระราชพิธีสำคัญ ๆ โดยได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาฮินดูและนำมาใช้ในราชสำนัก นอกจากนี้ได้มีการสอดแทรกไว้ในวรรณศิลป์และนำมาถ่ายทอดในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ การร่ายลงทรงเครื่องในการแสดงละครในจึงเป็นกระบวนการที่ดำเนินตามจารีตประเพณีของพระมหากษัตริย์ไทยที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการอาบน้ำ การประพรมเครื่องหอม รวมถึงการแต่งกายเมื่อตัวละครเอกจะออกเดินทางไปปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยใช้กระบวนการรำตีบทหรือการรำใช้บทที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า และสอดคล้องกับเพลงร้องและทำนองเพลง เพื่อให้ผู้แสดงสามารถถ่ายทอดกระบวนการทำให้เห็นถึงความงดงามของเครื่องแต่งกาย ความงดงามของภาษาที่บรรยายและจารีตแห่งราชสำนัก สู่สายตาผู้ชม บทละครที่ใช้ในการร่ายลงทรงเครื่องจึงมีความสำคัญที่ต้องสามารถบรรยายตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติภารกิจ ขั้นตอนการลงทรงเครื่อง ซึ่งอาจจะมีผู้ช่วยในการแต่งตัวหรือแต่งตัวเอง บรรยายถึงความงามของถนิมพิมพาภรณ์ พัสตราภรณ์ ศิราภรณ์ และอาวุธ หากต้องเดินทางไปสนามรบ ดังนั้นในการสร้างบทลงทรงเครื่องจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพรรณนาให้เห็นถึงภาพดังกล่าว

พระสุริโยทัย คือ ตัวละครเอกในละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่อง ผู้วิจัยนำพระราชประวัติของพระสุริโยทัยที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารมาสร้างสรรค์เป็นละครโดยดำเนินตามรูปแบบการแสดงละครใน เช่นเดียวกับละครอิเหนาที่ถูกนำมาจากพระราชพงศาวดารและอิเหนาได้ถูกสร้างเป็นละครใน การสร้างละครในครั้งนี้เป็นเพื่อการยกย่องเชิดชูพระเกียรติวีรกรรมของวีรสตรีไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อคนรุ่นหลังถึงความเสียสละของพระอัครมเหสีเพื่อปกป้องพระราชสวามีและประเทศชาติ ในวัฒนธรรมสมัยนิยมได้นำเรื่องราวของพระองค์มาสร้างเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ บทประพันธ์ร้อยกรอง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การ์ตูน หนังสือการ์ตูน ละครโทรทัศน์ ละครวิทยุ ละครเวที ละครดึกดำบรรพ์และภาพยนตร์หลายต่อหลายครั้ง การสร้างสรรค์ในนาฏกรรมพระองค์ถูกสร้างให้มีความกล้าหาญอย่างนักรบ มีความอ่อนโยนเป็นกุลสตรี มีความรักชาติบ้านเมืองและโดดเด่นตามยุคสมัย การเสียสละพระชนม์ชีพ ทำให้พระองค์โดดเด่นเหมาะสมกับการเป็นพระราชินีในอุดมคติของสังคมไทย ดังนั้น

หากมีการนำเสนอและเชิดชูพระเกียรติคุณของพระองค์ให้ประจักษ์ในรูปแบบการแสดงละครใน เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่อง ซึ่งเป็นตอนหนึ่งในการแสดงละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ดำเนินการแสดงตามจารีตละครในซึ่งเป็นละครที่ถือกำเนิดมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่พระองค์เสด็จสวรรคตแล้วก็ตาม เรื่องราวที่นำเสนอคงเป็นที่ประจักษ์ถึงคุณงามความดีของพระองค์ท่านต่อวงการนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างยิ่ง การแสดง ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่องจึงเป็นตอนหนึ่งที่ปรากฏในละคร เรื่อง พระสุริโยทัย

การแสดงละครในนั้น มีการนำเรื่องมาแสดงเพียง 4 เรื่อง คือ รามเกียรติ์ อนุชทุ อีเหนา และดาหลัง ผู้วิจัยต้องการนำเรื่องราวของวีรสตรีไทยที่ปรากฏพระนามในพระราชพงศาวดารมานำเสนอในรูปแบบของการแสดงละครใน โดยการสร้างบทละครเพื่อทำการต่อยอดในการสร้างบทละครรูปแบบการแสดงละครในด้วยการใช้หลักทางวิชาการเป็นทฤษฎี แต่ยังคงยึดหลักจารีตของละครในและพื้นฐานการแสดงละครใน โดยนำบทพระราชนิพนธ์ละครใน เรื่อง อิเหนา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดแห่งละครมาเป็นต้นแบบในการสร้างบทละครตามหลักนาฏยประดิษฐ์ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุพล วิรุฬห์รักษ์ โดยกำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจารีต คือ จารีตของการแสดงละครใน และกำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม คือ การกล่าวถึงผ้าที่ใช้ในการนุ่งผ้าซิ่นและขำมรงค์ การนมัสการพระ ทรงพระมาลา เบี่ยง ทรงพระแสงของ้าว และบทสรรเสริญพระสุริโยทัยในตอนท้าย โดยใช้หลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุพล วิรุฬห์รักษ์ เมื่อบทละครสมบูรณ์ กระบวนการต่อไป คือ นำไปบรรจุเพลงและทำการทดลองว่าสามารถทำได้หรือมีข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไข บทละครหรือไม่ โดยการใช้กระบวนการทดลองอย่างสมัยรัชกาลที่ 2 ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวว่า “บทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 เมื่อแต่งแล้วยังส่งประทานเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีไปลองซ้อมกระบวนรำอีกชั้น 1 เล่ากันว่า กรมหลวงพิทักษ์มนตรีให้เอาพระฉายบานใหญ่มาตั้งแล้ว ทรงรำทำบททอดพระเนตรในพระฉาย ปรึกษากับนายทองอยู่ นายรุ่งช่วยกันแก้ไขกระบวนรำไปจนเห็นงามจึงเอาเป็นยุติ ถ้ายึดข้อบางที่ถึงกราบทูลขอให้แก่บทก็มี” (Damrong Rajanubhab, 1964: 149-150)

กระบวนการทั้งหมดที่ปรากฏในบทละครที่สร้างขึ้น
มาใหม่สื่อให้เห็นถึงจารีตแห่งราชสำนักในการลงทรงทรง
เครื่องรบตามกระบวนการของละครใน และสิ่งที่ได้มีการประยุกต์
ให้มีความแตกต่างจากนาฏยจารีตเดิมที่ไม่เคยปรากฏในการ
แสดงละครใน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างละครในเรื่องอื่น ๆ
และแนวทางในการพัฒนาต่อยอดการแสดงนาฏยศิลป์ไทย
ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างบทละครรำ เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัย
ลงทรงเครื่องรบ

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานด้านศิลปกรรมโดย
นำหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์
กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ มาเป็นกระบวนการสร้างสรรค์
บทละคร ประกอบด้วย การกำหนดแนวคิด การออกแบบร่าง

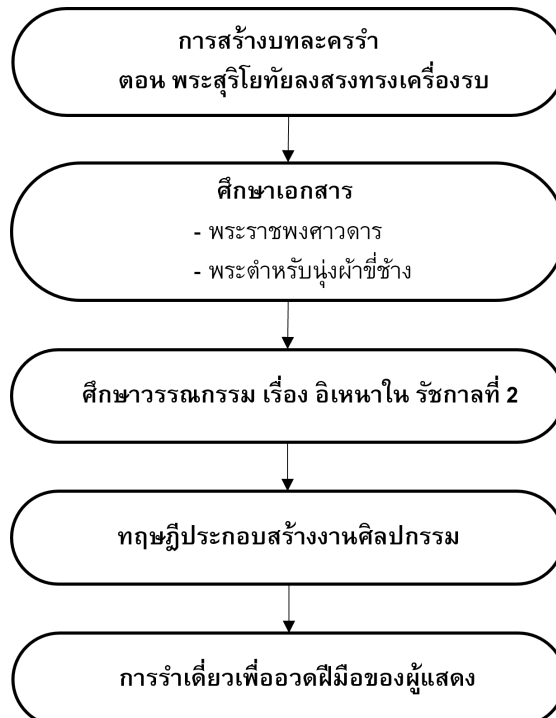
การพัฒนาแบบ และการประกอบสร้าง

2. การศึกษาวรรณกรรมเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการ
สร้างบทละคร โดยศึกษาบทละครในเรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2
มาเป็นต้นแบบ เนื่องจากบทละครเรื่องนี้ได้รับการยกย่อง
ว่าเป็นยอดแห่งละครรำ

3. การศึกษาเอกสารพระราชพงศาวดารเพื่อนำมาเป็น
โครงสร้างในการดำเนินเรื่อง และนำเนื้อหาไปสร้างบทละคร
การกำหนดตัวละคร การกำหนดเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์
ประกอบการแสดงจากพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และศึกษาพระตำหรับนุ่งผ้าซิ่น
เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการนุ่งผ้าทรงช้างของพระมหากษัตริย์
เมื่อออกรบ

4. บทที่ได้เป็นบทละครสำหรับการรำเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือ
ของผู้แสดง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปเป็น
กรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัย ผสมผสานและนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์จาก การศึกษาพระราชพงศาวดาร บทละคร การสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาจาก เอกสาร การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ เนื้อหาจากการศึกษาบทละคร เรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ 2 จารึกแห่งราชสำนัก จากนั้นศึกษาพระราชประวัติ พระสุริโยทัยและบริบทที่เกี่ยวข้อง ร่างรูปแบบในการจัดทำ บทละคร และดำเนินการสร้างบทละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ลงสรงทรงเครื่องรบ ตามหลักการประกอบสร้างงาน ศิลปกรรม 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดแนวคิด (design conception) 2) การออกแบบร่าง (design exploration) 3) การพัฒนาแบบ (design development) และ 4) การ ประกอบสร้าง (design construction)

ผลการวิจัย

การวิจัยการสร้างบทละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ เป็นขั้นตอนการสร้างบท ละครโดยยึดตามจารึกของบทละครในมาเป็นแนวทาง ในการสร้างบทละคร โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบจาก ผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแก้ไข จึงปรากฏขั้นตอนสำคัญใน บทละคร ได้แก่ 1) บอกวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการกิจ 2) การลงสรง 3) การทรงสุคนธ์ 4) การทรงเครื่อง 5) นมัสการ พระและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 6) ทรงพระมาลา 7) ทรงพระแสง ของจ้าว และ 8) เติบพระเกียรติ

จากกระบวนการที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอน การดำเนินการสร้างบทละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ ตามหลักการประกอบสร้าง งานศิลปกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุพล วิรุฬห์รักษ์ ดังนี้

1. การกำหนดแนวคิด (design conception) การร่ำ ลงสรงทรงเครื่องเป็นส่วนหนึ่งในการร่ำอวดฝีมือของตัวละคร เอกในการแสดงละครในที่บรรยายถึงวัตถุประสงค์ของการ เดินทางและความวิจิตรงดงามของเครื่องทรงผู้แสดง ในการ สร้างละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงสรง ทรงเครื่องรบ จึงมีการกำหนดแนวคิดในการสร้างเป็นการร่ำ เติบของพระสุริโยทัย โดยกำหนดการประพันธ์ตามจารึก แห่งราชสำนัก แต่งกายอย่างพระมหาอุปราชดังที่ปรากฏใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ความว่า “ครั้นรุ่งขึ้นวันอาทิตย์เดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำ สมเด็จพระ มหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า จะเสด็จยกทัพยุทธหาญ ออกไปดู่กำลังข้าศึก ณ พงกุฎาทอง ทรงเครื่องราชหลังการยุทธ์ เสด็จทรงช้างต้นพลายแก้วจักรรัตน์ สูง 6 ศอก คืบ 5 นิ้ว เป็นพระคชาธาร ประดับคชาหลังการณเครื่องม้นมีกลางช้าง และฉวญ พระสุริโยทัยผู้เป็นเอกอัครราชมเหสีระดับองค์ เป็นพระยามหาอุปราช ทรงเครื่องสำหรับราชชนนรงค์ เสด็จ ทรงช้างพลายสุริยกษัตริย์ สูง 6 ศอก เป็นพระคชาธาร ประดับพระคชาการณเครื่องม้นเสร็จ” (Panjantanumas, 1969: 53-54)

2. การออกแบบร่าง (design exploration) จากแนวคิด ผู้วิจัยจึงได้ทำการออกแบบร่าง ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรง เครื่องรบ ดังนี้

2.1 กำหนดผู้แสดงพระสุริโยทัย มีผู้ช่วยในการแต่งองค์ ทรงเครื่อง 2 พระองค์ คือ พระบรมดิลก และพระเทพกษัตริ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำบทละคร เรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มาเป็นแนวทาง ซึ่งในบทพระราชนิพนธ์มีกิดาหยันเป็นผู้ช่วยในการแต่งกาย ถึงแม้ว่าตำแหน่งของกิดาหยันนั้น จะเป็นเพียงมหาดเล็ก มีหน้าที่รับใช้สนองพระเดชพระคุณ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ พระราชบุตรทั้งสองมาช่วยพระมารดาในการฉลองพระองค์ ไม่น่าที่จะเป็นการเสื่อมเสียพระเกียรติแต่อย่างใด กลับเป็น การแสดงให้เห็นถึงความรักบูชาในความกล้าหาญของพระมารดา

2.2 กำหนดเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการ แสดง ในบทกำหนดให้มีการบรรยายถึงส่วนประกอบที่ไม่ เคยปรากฏในการแสดงละครใน เช่น พระมาลาเปียง โดย แต่งกายทรงเครื่องอย่างพระมหาอุปราชตามตำราเครื่องต้น เครื่องทรงสำหรับพระมหากษัตริย์ในการเสด็จออกงาน พระราชพิธีต่าง ๆ เครื่องทรงสำหรับการทำยุทธหัตถี เรียกว่า เครื่องพระพิชัยสงคราม ซึ่งมีส่วนประกอบทั้งสิ้น 7 อย่าง ได้แก่ 1) พระสนับเพลาพระราชชะบับใน (สนับเพลาหรือกางเกง) 2) ฉลองพระองค์ย้อมว่านพระราชชะบับใน (เสื้อ) 3) พระสนับเพลา แพรดำเกราะชั้นนอก (สันนิษฐานว่าเป็นเกราะป้องกันต้นขา) 4) ฉลองพระองค์แพรดำนวมชั้นนอก (เสื้อเกราะนวม) 5) พระมาลาพระราชชะบับใน (หมวกทรงใน) 6) พระมาลาเปียงนอก (หมวกศึก) และ 7) รัดพระองค์เจียรบาตพื้นดำ (สันนิษฐาน ว่าเป็นผ้าคาดเอว) นอกจากนี้ยังมีคำกล่าว เครื่องพิชัยภูษา ดังข้อความในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้ “...ประกอบด้วยเพชรฤกษ์เสด็จ ทรงเครื่องพิชัยภูษาแล้วเสร็จทรงพระคชาธารพร้อมด้วย

พลพยุหแสนยากร...” (Panjantanumas, 1969: 173)

จากการศึกษาข้อมูลจากพระราชพงศาวดารที่ได้อธิบายถึงลักษณะการแต่งกายของพระสุริโยทัย ในการแต่งกายอย่างพระมหาอุปราช ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเครื่องแต่งกายของนักรบในสมัยโบราณเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์บทละคร ซึ่งจากการศึกษาเกราะสร้างขึ้นด้วยผ้า

“ทุกฟองพิรพาทเจ้า
สรรพเครื่องสรรพอาวุธ
เกราะกรายสำลีเหลือง
ทวนธนูหน้าไม้ถั่ว

บุหนาด้วยสำลี ดังปรากฏข้อความในลิลิตยวนพ่ายวรรณคดีในสมัยอยุธยาตอนต้นที่ได้กล่าวถึงการศึกสงครามระหว่างล้านนากับอยุธยา ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งอยุธยา กับพระเจ้าติโลกราชแห่งล้านนา ได้กล่าวถึงนักรบฝ่ายอยุธยาสวมชุดเกราะนวมบุเสริมความหนาด้วยสำลีเพื่อป้องกันคมอาวุธจากข้าศึก ความว่า

จอมเมลิ้ง เลิศแฮ
เลิศล้วน
นอกออก ไปแฮ
หมู่หมาย ฯ”

(Sasiwannapong, 2020)

นอกจากนี้ยังปรากฏข้อความในวรรณคดี เรื่องอินรุทธคำฉันท์ ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้อธิบาย

“...แผลงศรศิลป์เฉียวฉับ
ผ้าชั้นสอดสำลีเลิศ

ถึงชุดเกราะที่ทำจากผ้าที่เสริมความหนาเป็นชั้น ๆ ยัดด้วยสำลี มีข้อความกล่าวไว้ว่า

จับเสโลห์ทวนทอด
หมวกพรายเพริศประดับประดา...”

(Sasiwannapong, 2020)

การกล่าวถึง “ผ้าสอดสำลี” เพื่อแสดงให้เห็นว่าใช้ผ้าอย่างดีเสริมความหนาเป็นชั้น ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถยืนยันได้ว่าทหารในสมัยอยุธยาสวมเกราะผ้าบุนวมในการทำสงคราม ซึ่งเกราะประเภทนี้มีคุณสมบัติในด้านความนุ่ม และสามารถลดแรงปะทะจากอาวุธได้ ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะของ “ผ้าสอดสำลี” มาปรากฏในบทละคร ซึ่งการนำลักษณะของเครื่องแต่งกายมาบรรยายลักษณะนี้ไม่เคยปรากฏมาก่อนในบทละครใน หากพิจารณาจากการแต่งกายอาจจะออกมาในรูปแบบของละครพื้นทาง ดังที่ เสาวณิต วิงวอนกล่าวว่า “หากผู้วิจัยต้องการประพันธ์บทให้มีลักษณะตามที่กำหนด การแต่งกายอาจอยู่ในรูปแบบของช่วงหัวเลี้ยวของละครพื้นทางของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงในระยะแรกซึ่งยังเป็นการแต่งกายยืนเครื่อง แต่มีความหลากหลายอย่างเช่น ตัวละครพระยาน้อย ในละครพื้นทาง เรื่อง ราชาริราช โภกผ้า แต่งเครื่องและสวมเสื้อกั๊ก ซึ่งอาจจะตรงกับที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย ทรงออกแบบเครื่องแต่งกายในละคร เรื่อง จันทกนิรี คือ ยืนเครื่องท่อนล่าง ท่อนบนลดลงเป็นเครื่องน้อย การสวม

เมื่อนั้น
ฟังพี่เลี้ยงกล่าววาจา
สองนางรบเร้าเฝ้าว่าวอน
ปะจินดาพาเสด็จจรรลี

พระมาลาอาจจะเหมาะสม ซึ่งเครื่องแต่งกายอาจจะเป็นในลักษณะกึ่งพื้นทาง” (Vingwon, Interview, 2021) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีเกราะและรองพระบาท ซึ่งปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ 2 แต่ยังไม่เคยปรากฏการนำมาใช้ในการแสดงละครใน

โดยทั่วไปในบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ที่กล่าวถึงการลงทรงเครื่องจะปรากฏขั้นตอน ดังนี้ 1) การลงทรง (อาบนํ้า) 2) การทรงสุคนธ์ (ประพรมเครื่องหอม) 3) การทรงเครื่อง (แต่งกาย) ทั้ง 3 ขั้นตอนจะปรากฏอยู่ในบทละครบทเดียวต่อเนื่อง บางครั้งไม่ปรากฏครบทั้ง 3 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้นำบทลงทรงเครื่องในตอนนี้นางบุษบาปลอมตัวเป็นอุณการณก่อนที่จะไปเกี่ยวนางกุสุมา เป็นบทที่ไม่ได้กล่าวถึงการลงทรง แต่เริ่มพรรณนาดังนี้ 1) การทรงเครื่องสุคนธ์เป็นน้ำกุหลาบและผัดหน้า 2) การทรงเครื่อง โดยทรงภูษาลายทองดอกโกสุม ทรงอินทรี ๓) ซ่าโปะสีทับทิมขลิบทอง ทรงทองกร ชำมรงค์ ทรงอุบะ และสุดท้ายทรงฉลองพระบาทดังบทพระราชนิพนธ์ ดังนี้

อุณการณกะหมันวิยาหยา
แย้มยิ้มไปมาไม่พาที
จึงจำจรจากอาสน์เรืองศรี
ไปเข้าที่สระสงคองคา ฯ

ฯ 4 คำ ฯ เสมอ

ชมตลาด

สำอองค์ทรงเครื่องสุคนธ์ธาร	น้ำกุหลาบซาบซ่านมั่งสา
ทรงปรัดผัดผิวกัศตรา	ดั่งจันทราทรงกลดหมดราศี
ทรงภูษาลายทองทองม่วง	ดอกดวงโกสมสำหรับ
ฉลององค์อินทรธนูจี	ซ่าโบะสีทับทิมริมขลิบทอง
ทองกรกบเก็จเพชรรัตน์	ชำมรงค์ทรงหัตถ์ทั้งสอง
อุบะบุหงาห้อยร้อยกรอง	สอดฉลองพระบาทยาตรา

ฯ 6 คำ ฯ เพลงฝรั่ง

(Buddha Loetla Nabhalai, His Majesty King, 1971: 622-623)

ผู้วิจัยได้วางกรอบและเริ่มการทดลองในส่วนของการ ประพันธ์บทเป็นครั้งแรก โดยกำหนดรูปแบบในการแสดง และถือพระแสง และดำเนินการประพันธ์ตามรูปแบบ พระราชนิพนธ์บทละครใน เรื่อง อิเหนา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงปรากฏโครงบทร่างละคร ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ ดังนี้

บทละคร

เรื่อง พระสุริโยทัย

ตอน พระสุริโยทัยลงสรงทรงเครื่องรบ

ปีพาทย์ทำเพลง ด้นเข้าม่าน

ร้องเพลง ชมตลาด

สระสร้ง ทรงสุคนธ์ ปนทอง	ชมพูนุท ผุดผ่อง งามสง่า
กระแจะผง ทรงปรัด ผัดผัดตรา	สองธิดา ช่วยเกล้า มุ่นเมาพี

ปีพาทย์รับ

ร้องเพลง ลงสรงมอญ

ทรงสอด สนับเพลลา เขิงภูซงค์	ฉลององค์ ล้วนดำ ล้าราศี
ลงเลขยันต์ ราชะ สวัสดิ์	ภูษาใจ ราชสีห์ มีเดชา
เจียรบาด ดาดกัญจน์ พันรัต	คาดเข็มขัด บั้นพระองค์ ทรงสง่า
เกราะหนังนวม บุสาลี กันศาสตรา	ทรงกรองคอ ลายสิงหา ฤทธิรอน
ชำมรงค์ ทรงพิรอด เรือนสุวรรณ	ประดับคั่น นพรัตน์ ประภัสสร
สร้อยประคำ ลงยา ค่านคร	แล้วกรายกร มายัง แท่นบูชา

ร้องเพลง เชื้อสองชั้น

ขอพระเดช คุณพระ รัตนตรัย	ที่พึ่ง ยิ่งใหญ่ ในแหล่งหล้า
ข้านี้ จงรัก พระราชา	อีกผืน พสุธา ยิ่งกว่าใคร
ด้วยอำนาจ แห่งคำ วาจาสั่ง	ขอพระ จักรพรรดิ อดิศักดิ์
จงบารบ ปราบศัตรู ให้พ่ายไป	เพื่อสยาม ดำรงไว้ สถาวร

ร้องเพลง เขมรสุดใจสองชั้น

บรรจงจับ พระมาลา มาสวมใส่	อรไท งามยิ่ง สิงห์ไกรสร
กุมพระแสง ดาบชัย ไว้ราญรอน	บทจร เผื้องค์ ทรงชัย

ปีพาทย์ทำเพลง เสมอ

3. การพัฒนาแบบ (design development) จากบทละครที่ปรากฏ ยังไม่ปรากฏร่องพระบาทและพระแสงของ้าว ผู้วิจัยจะดำเนินการเพิ่มเติมภายหลัง เนื่องจากในบทนี้เป็นลักษณะของ “กลอนพาไป” จากนั้นผู้วิจัยได้นำบทละครเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการแสดงละครที่ยึดรูปแบบในการแสดงละครในและ

กล่าวไว้ว่า “สิ่งสำคัญในการสร้างบทลงทรงเครื่อง คือ มีการแนะนำตัวละครและวัตถุประสงค์ที่จะไปปฏิบัติภารกิจ การพรรณนาถึงเครื่องใช้ในการลงทรงเครื่อง จากนั้นยกตัวอย่างบทละครในของเดิมและถอดบทเรียนเพื่อนำมาวิเคราะห์พิจารณาแล้วจึงสรุปแนวทางของตน” (Virulrak, Interview, 2021)

จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงและแก้ไขงาน ครั้งที่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การพัฒนาแบบบทละครตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

คำแนะนำ	การปรับปรุง
1) ปรับคำให้มีความสละสลวยเหมาะสมในการรำละครใน ปรับคำศัพท์บางคำให้สูงเสือกกัน	1) ปรับคำให้มีความสละสลวย เช่น “ตามองค์สมเด็จพระภูมิ” เปลี่ยนเป็น “ถึงยามตามเสด็จภูมิ” เป็นต้น
2) ตอนเปิดฉากมีการแนะนำตัวละคร และบอกถึงวัตถุประสงค์ในการลงทรงเครื่อง	2) แนะนำตัวละครและบอกถึงวัตถุประสงค์ในการลงทรง เช่น “เมื่อนั้น สมเด็จพระ สุริโยทัย ทรงศรี ถึงยามตามเสด็จภูมิ สู้ไพร่ รามรุต อยู่ธยา”
3) ยกตัวอย่างบทละครในของเดิม ที่ใช้วิเคราะห์ถอดบทเรียน มาพิจารณาสามบท แล้วสรุปว่า ผู้วิจัยพัฒนาแนวทางของตนเองอย่างไร เพราะเหตุผลใด	3) ยกตัวอย่างบทลงทรงเครื่อง พระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ 2 มาเป็นตัวอย่างและสรุปแนวทางผู้วิจัยในเหตุผลที่นำมา
4) การลงทรง ควรพรรณนาเครื่องใช้ประกอบการลงทรง เช่น สุหรั่ง ขันบาตร ผ้าซับพระพักตร์ สางพระเกศา เกี้ยวเกล้า ขวต่น้ำอบน้ำปรุง การขัดสีนวิวรรณ เครื่องประทีปผิว เครื่องแป้ง ผงมณฑราเจิมดิลก แป้งเสกผัดหน้า	4) มีการพรรณนาเครื่องใช้ประกอบการลงทรง เช่น ผ้าซับพระพักตร์ การขัดสีนวิวรรณ เป็นต้น
5) บทแต่งองค์ทรงเครื่อง เหตุผลในการแต่งเป็นชาย เพิ่มบทเครื่องรางของขลัง เสื่อยันต์ดาบยาเพชร ตะกรุด เพิ่มชิ้นส่วนต่าง ๆ เช่น อินทธนู เสื้อเกราะ ชันหน้า ชันข้าง กำไลข้อมือ เพิ่มความแข็งแรงในการใช้พระแสงของ้าว ไม่ใช่พระขรรค์ มีบทชมพระแสงของ้าวเชิญมาแต่หอศาสตราคม เล่าประวัติและความงดงามประดับประดา อีกทั้งมีเทวตารักษาตาม รักษาใบมีด รักษาของ้าว ปรับบทให้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใช้เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง และชิงช้า เชิญพระคเณศรคุมครองไปทรงช้างศึก ชื่อ สุริยภักตร์ย์ บทพรรณนาช้างทรง พระแสงของ้าว สามพระองค์ (ซึ่งเป็นจุดเด่นของตน) จบเป็นภาพนิ่ง	5) บทแต่งองค์ทรงเครื่อง เหตุผลในการแต่งกายเป็นชาย ดังนี้ “ถึงยามตามเสด็จภูมิ สู้ไพร่ รามรุต อยู่ธยา” เพิ่มเครื่องรางของขลังและชิ้นส่วนในการแต่งกาย บทให้ปรับใช้เพลงตระมึงคลจักรวาล เป็นเพลงหน้าพาทย์ หมายเหตุ : การปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไม่ครบทุกชิ้นส่วนของเครื่องประดับ และการกล่าวถึงช้างทรงควรจะกล่าวเมื่อทรงช้างซึ่งผู้วิจัยจะสร้างบทถึงการออกจากพระราชวังเท่านั้น

ผู้วิจัยศึกษาบทละครใน เรื่อง อิเหนา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเพิ่มเติมและนำบทตัวอย่างการลงทรงเครื่องมาวิเคราะห์ถอดบทเรียนพิจารณา โดยนำบทที่กล่าวถึงอุณากรรณลงทรงเครื่องมาเป็นตัวอย่างในการประพันธ์ เนื่องจากในบทนี้นางบุษบาปลอมตัวเป็นอุณากรรณลงทรงเครื่องก่อนที่จะเดินทางไปยังกองทัพ ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ในการสร้างบทละครคือ เป็นหญิงแต่แต่งกายเป็นชาย ซึ่งในพระราชนิพนธ์บทนี้มีการ

พรรณนา ดังนี้ 1) การทรงน้ำ โดยเป็นการอาบน้ำแบบยืนอาบโดยการไขสุหรั่ง คำว่า “สุหรั่ง” มาจากคำว่า “Surahi” ในภาษาเปอร์เซีย ซึ่งไทยรับเข้ามาใช้ ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้นิยามไว้ว่า “เครื่องโปรยน้ำให้เป็นฝอยอย่างฝักบัว สำหรับทรง” (The Royal Institute, 2013: 243) 2) ทรงสุคนธ์ โดยใช้น้ำดอกไม้ละลายทาผิว 3) การทรงเครื่อง กล่าวถึงการทรงสนับเพลาภูษาลายดอกบุหงา ฉลองพระองค์สีทอง ทรงห้อยหน้า เจียรบาต สังวาลย์

บันเหน่งเพชร ทับทรวง ทองกร ชำมรงค์ทั้งสองข้าง
ถือผ้าเช็ดหน้าสีชมพู ห้อยอุบะ เหน็บกริช แล้วไปทรงม้า

กระบวนการลงทรงเครื่องในบทนี้กล่าวถึงพี่เลี้ยงเป็น
ผู้ช่วยเหลือ ดั่งบทพระราชนิพนธ์ ดังนี้

เมื่อนั้น
ครั้นแสงทองส่องฟ้าพรายพรรณ
อุณากรรณเพราเพริศเจดจัน
ก็จรจรัลจรัสมาสงขลชี ฯ
๒ 2 คำ ๒ เสมอ

โทน

ไขสุหร่ายวารินกลืนเกลี้ยง	ทั้งสองพี่เลี้ยงช่วยขัดสี
ทรงสุคนธ์ดลอบอินทรี	น้ำดอกไม้มาลีละลายทา
สอดใส่สนับเพลาเนาห่วง	ภูษาลายลอยดวงดอกลุพหา
ฉลององค์ไหมดตองพรายตา	ห้อยหน้าเจียรบาดดาตสุวรรณ
ทรงสังวาลเนาวรัตน์ตรัสเตร็จ	บันเหน่งเพชรพรรณรายสายกระสัน
ทับทรวงดวงวิเชียรซ้อนชั้น	ทองกรแก้วกุดั่นจินดาดี
ชำมรงค์ทรงสอดทั้งซ้ายขวา	ถือเช็ดหน้าชมพูชู่สี
ห้อยอุบะเหน็บกริชฤทธิ์	แล้วจรัสมาทรงอาชา ฯ

๒ 8 คำ ๒ เชิดฉิ่ง

(Buddha Loetla Nabhalai, His Majesty King, 1971: 711-712)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเพิ่มพระภูษาสำหรับ
ทรงช้างดั่งที่กล่าวไว้ในพระตำหรับนุ่งผ้าขี่ช้าง เนื่องจากเป็น
ลักษณะสำคัญในการทรงช้างดั่งที่ปรากฏในพระตำหรับนุ่ง
ผ้าขี่ช้าง ดังนี้ “พระภูษาวรรณวิไลพัทธ์ อันสมเด็จพระมหา
กษัตริราชเจ้า ทรงมาแต่ก่อนนั้นมีอยู่ 4 อย่าง...พระภูษา
ชื่อว่า บัวประกอบแก้ว นั้น ให้ทรงผ้า 5 คืบ ยาว 5 แขน
2 ผืนเพลาะ ให้เว้นเพลาะตั้งแต่หน้าเข้าไป 1 คอก 1 คืบ
2 นิ้ว ทั้งสองข้าง แล้วจึงให้ทรงผ้ากว้างคืบผืนหนึ่ง เอาลาย
ออกข้างนอก ให้พับริมดลบลมมาให้ลายออกเสมอริม แล้วจึง
เอาเข็มกลัดไว้ แล้วจึงให้ดลบลมทั้งสองข้าง ให้หน้าขึ้นมา
ข้างพระองค์ทั้งสองข้าง แล้วจึงให้คาดเชือกสอดเข้าไว้ในใต้ริม
ระบายนั่นบน แล้วจึงให้ทรงผ้าผืนที่เพลาะคลี่ริมให้ชายเสมอกัน
ผูกพกให้แน่น แล้วให้จับหน้าเข้ามาเสมอแหวก ให้เหน็บหน้า
ทั้งสองชายเคียงเสมอกันอยู่ แล้วจึงโจงกระเบนลอดข้างใน
ขึ้นไปชักหางกระเบนให้ตึง แล้วจึงดลบลมอีกชั้นหนึ่ง ให้ผูก

พระชำมรงค์ทั้งสองพก ๆ ละ 2 องค์ เป็น 4 องค์ แล้วจึงให้
จับหน้าผ้าโจงกระเบนเป็นหางหงส์ แล้วให้ร้อยพระชำมรงค์
ที่ชายกระเบนน้อยข้างละองค์...” (Vajirayana, 1938) สาเหตุ
ที่พระภูษาสำหรับทรงช้างต้องมีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อนำไปใช้
เวลาช้างตกมันสามารถที่จะดึงผ้าเพื่อปิดตาช้าง ดังที่ วีรธรรม
ตระกูลเงินไทย ผู้ก่อตั้งกลุ่มทอผ้ายกทองจันทร์โสมมา จังหวัด
สุรินทร์ และผู้สร้างเครื่องแต่งกายเครื่องประดับโขน
พระราชทาน กล่าวไว้ว่า “เวลาช้างตกมัน หากควบคุมไม่ได้
ความขึงจะแก้ไขโดยการแก้ผ้าเกี่ยวหรือผ้านุ่งคลุมช้าง
เพื่อไม่ให้มองเห็น ช้างจึงจะหยุด” (Trakulngemthai, Interview,
2021)

จากข้อมูลที่ได้ศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปเพื่อนำมา
เป็นแนวทางในการพัฒนาบทละครใน ตอนพระสุริโยทัย
ลงทรงเครื่องรบ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางในการพัฒนาบทละคร

บทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ 2	แนวทางในการพัฒนา
1) ก่อนออกไปปฏิบัติภารกิจ มีการแจ้งว่าจะสงวนน้ำเพื่อไปปฏิบัติ ภารกิจใด	1) พระสุริโยทัยตามเสด็จสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพื่อไปดูกำลัง ข้าศึก ทรงเครื่องอย่างพระมหาอุปราช
2) ปรากฏนางในอยู่งานพัชนี เช่น “...นางอยู่งานพัชนีร่ำเพยพัด...”	2) นางสนมอยู่งานพัชนี จำนวน 2 คน

ตารางที่ 2 แนวทางในการพัฒนาบทละคร (ต่อ)

บทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ 2	แนวทางในการพัฒนา
3) การลงทรง (อาบน้ํา) เช่น “ไขสุหร่ายวารินกลิ่นเกลี้ยง ทั้งสองพี่เลี้ยงช่วยขัดสี”	3) พระสุริโยทัยทรงน้ําโดยการสุหร่าย โดยมีพระบรมดิลกและพระเทพกษัตริย์เป็นผู้ช่วย
4) การทรงสุคนธ์ (ประพรมเครื่องหอม) เช่น “ทรงสุคนธ์ดลอบอินทรีย์ น้ําดอกไม้มาลีละลายทา”	4) บรรยายการทรงสุคนธ์
5) การทรงเครื่อง (แต่งกาย) เช่น 5.1) สนับเพลา ภาษา “ทรงภูษาลายทองท้อม่วง ดอกดวงโกสุมสำหรับ...” “สอดใส่สับเพลาพื้นดาด ปักเป็นรูปราชไกรสร” 5.2) ฉลององค์ เกราะ “ฉลององค์เกราะนวมสวมรัด...” 5.3) เจียรระบาศ “เจียรบาศดาดสุวรรณพรรณราย...” 5.4) ช้ํารงค์ ทองกร “ทองกรจําหลักลายลายอง ช้ํารงค์เรืองรองจนา...” “ทองกรแก้วกุดั่นจินดาดี ช้ํารงค์ทรงสอดทั้งซ้ายขวา” 5.5) ฉลองพระบาท “...สอดฉลองพระบาทยาตรา”	5) บรรยายถึงการสวมสนับเพลา ภูษา กรองคอ เกราะ เจียรระบาศ ช้ํารงค์ ทองกร สิ่งของลงอาคม การสวมรองพระบาท นอกจากนี้ยังบรรยายถึงส่วนประกอบสำคัญ คือ พระภูษาบัวประกอบแก้วสำหรับพระมหากษัตริย์เมื่อทรงช้าง
6) เมื่อฉลององค์เสร็จ กล่าวถึงอาวุธและทรงพระราชพาหนะ “เหน็บกริชฤทธิ์ไกรแล้วไคลคลา เสด็จมาเกยแก้วแววไว”	6) เมื่อฉลองพระองค์เสร็จ เสด็จไปขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นทรงพระมาลาเบี่ยง ทรงพระแสงของ้าว ซึ่งไม่เคยปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ละครใน เรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ 2 เนื่องจากว่าในการเสด็จของพระสุริโยทัยโดยการทรงช้าง และในบทสุดท้ายเป็นการชมพระบารมีของพระสุริโยทัย

เมื่อผู้วิจัยมีแนวทางในการพัฒนาบท จากนั้นให้ผู้ประพันธ์ดำเนินการประพันธ์ ดังนี้ 1) บอกถึงจุดประสงค์ของการเดินทาง 2) การลงทรง 3) การทรงสุคนธ์ 4) การทรงเครื่อง

5) นมัสการพระและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 6) ทรงพระมาลา 7) ทรงพระแสงของ้าว 8) เกิดพระเกียรติ ดังปรากฏบทละครว่า เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่องรบ ดังนี้

ร้องเพลง ลมพัดชายเขา

เมื่อนั้น	สมเด็จพระ สุริโยทัย ทรงศรี
หมายมั่น ตามเสด็จ ภูบดี	สู้ไฟริ ราษฎร์ อุตยา
จึงแปลง แต่งกาย เป็นชายชาญ	ตั้งอุปราศ อาจหาญ แก้วกล้า
พระบุตริ โดยเสด็จ พระมารดา	เข้าโสรจสงรง ธารา ทนไฉ

ปีพาทย์ทำเพลง เสมอ

ร้องเพลง ชมตลาด

บรมดิลก ไขสุหร่าย สายวารี	เทพกษัตริย์ ขัดพระองค์ ทรงผ่องใส
บรรจงขับ วรกาย คลายพระทัย	น้ําดอกไม้ เทศทิพย์ ชโลมทา
ส่องพระฉาย กวดเกล้า มุ่นศิริระ	น้ําพระ พุทธรนต์ พรหมเกศา
แป้งเสกผง ทรงปรัด ผัดพักตรา	เป็นมงคล ขัตติยา นารี

ปีพาทย์รับ

ร้องเพลง ลงทรงมอญ

บรรจงสอด สนับเพลา เชิงสะบัด	จิบโจง วิลพัสดุ ภูษาศรี
ฉลององค์ ลงราชะ สวัสดิ์	พื้นแดง กำมะหยี่ มีชัยชาญ
เจียรबाट คาดบัว ประกอบแก้ว	เพริศแพรว สำหรับทรง ทรงคชสาร
ข้ามรงค์ วงสวัสดิ์ เรือนกาญจน์	ทองกร แก้วประพาพ แร่งกำลัง
กรองศอ เกราะหนัง รจนา	สวมประจำ ลงยา อาคมขลัง
ทรงเครื่อง ยุทธยง ดำรงวัง	แล้วผืนผาย ไปยัง พระปฎิมา

ปีพาทย์ทำเพลง จิง

ร้องเพลง ตระมณฑลจักรวาล

เดชะ พระรัต-นตรัย	หังปวง เทพไท่ ทุกทิศา
ข้านี้ จงรัก พระราชา	อีกผืน พสุธา ยิ่งกว่าใคร
ด้วยอำนาจ แห่งคำ วาจาสั่ง	ขอพระ จักรพรรดิ อติศัย
จงบารบ ปราบศัตร์ ให้พ่ายไป	อโยธยา ดำรงไว้ สถาวร

ปีพาทย์ทำเพลง รว

ร้องเพลง ร่ายใน

ทรงพระมหา มالا ลงราชะ	ให้ชำนะ อริราช กลางสมร
ฉลองพระบาท เลิศล้ำ อลงกรณ์	ดุจไกรสร สีหราช ยาดรกราย
ทรงพระแสง ของ้าว ฤทธิฤทธิ์	จากหอ ศัสตราวุธ ดุจดั่งหมาย
สรรพเสร็จ จึงเสด็จ เคลื่อนคลาย	ไปทรงพลาย สุริยะ กษัตริย์คชา

ปีพาทย์ทำเพลง บาทสกุณี

ร้องเพลง มหาชัย

งามองค์ พระสุ-ริโยทัย	งามศักดิ์ แห่งชัย แก้วกล้า
งามเคียง จักรพรรดิ กษัตรา	งามพระเกียรติ บุญญา บารมี
งามพร้อม บารบ ปราบอมิตร	งามอุทิศ เพื่อบำรุง ชาวกรุงศรี
งามสม บรมราช-นารี	แห่งธานี อโยธยา มหานคร

ปีพาทย์ทำเพลง รวดีกดาบรพ

จากบทที่ปรากฏ ผู้วิจัยได้ดำเนินการบรรจุเพลง เพลง ลมพัดชายเขา เป็นเพลงที่ใช้ในการกล่าวพรรณนาทั่วไป ผู้วิจัยจึงนำมาเพื่อการบอกวัตถุประสงค์ในการเดินทาง เพลง เสมอ เป็นการแสดงกิริยาการเดินทางในระยะใกล้ ซึ่ง เป็นการเดินทางไปยังห้องทรง เพลงชมตลาด เป็นเพลงที่ ปรากฏในการลงทรงโดยเฉพาะตัวนาง เพลงลงทรงมอญ เป็นการไว้เพื่อบรรยายท่าทางการอาบน้ำแต่งตัวของ ตัวละคร ซึ่งใช้ได้ทั้งการแสดงโขนละคร เพลงตระมณฑลจักรวาล เพลงตระ เป็นเพลงที่อยู่ในกลุ่มเพลงหน้าพาทย์ ที่ใช้ในการ ทำพิธีและมีความเป็นสิริมงคล จึงเลือกบรรจุเพลงนี้ ร่ายใน เป็นเพลงที่ใช้ในการแสดงโขนละครเพื่อให้บทก่อนบท สุดท้ายมีความกระชับ เพลงบาทสกุณี โดยปกติแล้วเป็นการ ใช้เดินทางของเทพเจ้าและตัวละครสูงศักดิ์ เพลงมหาชัย ใช้เพื่อเกิดพระเกียรติและการชื่นชมพระบารมีและคุณความดี

ของพระสุริโยทัยตามบทร้อง รวดีกดาบรพเพื่อให้ผู้แสดง นางในและเสนาอำมาตย์เข้าไปถวายบังคม

4. การประกอบสร้าง (design construction) จาก บทที่ปรากฏ ผู้วิจัยได้ดำเนินการบรรจุเพลงและทำการ ทดลองรำเช่นเดียวกัน ในสมัยรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิบัติ คือ หลังจากทีประพันธ์บทจะนำไปให้ผู้แสดง ทดลองรำ หากบทไม่สอดคล้องหรือผู้รำไม่สามารถรำได้ จะนำมาปรับปรุงบทให้มีความเหมาะสมในการรำมากที่สุด ซึ่งจะเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำบทละคร ทีประพันธ์ขึ้นมาทำการทดลองรำเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กัน ซึ่งในการทดลองรำนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดลองรำทั้ง ผู้ที่มีพื้นฐานการรำของตัวพระและผู้ที่มีพื้นฐานการรำ ของตัวนางเพื่อหาข้อสรุปประเด็นในการคัดเลือกผู้แสดง เพื่อความเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเลือกผู้ที่มีพื้นฐานการรำ

ตัวพระเป็นอย่างดีรับบทพระสุริโยทัย เนื่องจากมีความเหมาะสมตามที่ผู้วิจัยได้วางไว้ คือ ให้ผู้ที่ฝึกหัดตัวพระมารำ

ตัวนางซึ่งจะมีความแข็งแรงโดยธรรมชาติ ถึงแม้จะรำนางก็ตาม ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 นาทละครที่สร้างขึ้นไปทดลองรำ โดยผู้ที่มีพื้นฐานตัวพระ (ซ้าย) และผู้ที่มีพื้นฐานตัวนาง (ขวา)
(ที่มา : Khwanfa Phoophangsute)

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์เพื่อทดลองสร้างบทละครรำ เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่องรบ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น พระราชพงศาวดาร เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ ทฤษฎีการสร้างสรรค์มาศึกษาวิเคราะห์ และเลือกใช้บทละครในเรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในบทลงทรงเครื่องรบ มาเป็นต้นแบบในการสร้างบท ผลการวิจัยพบว่า ในการสร้างบทละคร สิ่งที่มีความสำคัญ คือ กระบวนการทำงานที่ต้องยึดในจารีตการแสดงละครใน เป็นต้นแบบและค้นคว้าในสิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการต่อยอดในการสร้างบทละคร ทฤษฎีในการสร้างเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้นำหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เป็นกระบวนการสร้างงานโดยมีวิธีการดังนี้ 1) การกำหนดแนวคิด โดยกำหนดการสร้างบทละครรำในการจำลองฝีมือของตัวละครเอก ในการลงทรงเครื่องรบเพื่อออกเดินทางไปตามกำลังข้าศึก ร่วมกับพระมหาจักรพรรดิ โดยกำหนดการแต่งกายของ พระสุริโยทัยอย่างพระมหาอุปราช ทรงพระมาลาเบี่ยง ทรงคชสารตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร จากนั้นทำการประมวลข้อมูลเพื่อการออกแบบร่าง 2) การออกแบบร่าง โดย

นาทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาเป็นต้นแบบ เมื่อได้บทประพันธ์ จากนั้นนำไปสู่กระบวนการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3) การพัฒนาแบบ เมื่อได้ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาแบบโดยการประมวลข้อมูลจาก ข้อเสนอแนะ มาพิจารณาการแก้ไขจุดบกพร่องและดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของการนุ่งผ้าซิ่นช้าง ผู้วิจัยพยายามนำส่วนสำคัญจาก พระตำหรับนุ่งผ้าซิ่นช้างให้ปรากฏอยู่ในบทละคร โดยพระภูษานันท์ ชื่อว่า “บัวประกอบแก้ว” และพระชำมรงค์ทั้งสองค้อมก่อนจีบ ผ้าโจงกระเบนเป็นหางหงส์และสำหรับห้อยที่ชายกระเบนน้อย อย่างละองค์ ซึ่งการกล่าวถึงในลักษณะนี้ไม่เคยปรากฏอยู่ในบทละครในเรื่อง อิเหนา และบทละครรำเรื่องอื่น ๆ และ 4) การประกอบสร้าง เมื่อบทละครผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจึงจะดำเนินการประกอบสร้าง โดยการนำไปทดลองรำ ซึ่งจะเป็นผลลัพธ์ในการได้บทละครที่สมบูรณ์

บทละครรำ เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัย ลงทรงเครื่องรบ จึงเป็นบทละครในแบบอนุรักษ์และการต่อยอดหรือการพัฒนาบนพื้นฐานของจารีตการแสดงละครใน เพื่อให้มีสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในบริบทของจารีตการแสดงละครใน ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างสรรค์รูปแบบนาฏศิลป์โดย

Virulak (2004: 216-218) คือ กำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจารีต และกำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม แสดงให้เห็นว่า ศิลปะในรูปแบบของความเป็นราชสำนัก หากต้องการ สร้างสรรค์จากสิ่งเดิมที่เคยมีก็สามารถทำได้ โดยมีความเข้าใจ ในบริบทของสิ่งนั้นอย่างถูกต้องและนำสิ่งใหม่เข้ามา พิจารณาหรือประกอบสร้างสิ่งที่เกิดขึ้นตามหลักวิชาการ บทละครที่สร้างสรรค์ขึ้นนี้ สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการ สร้างสรรค์บทลงทรงเครื่องในการแสดงละครได้

ข้อเสนอแนะ

การทดลองสร้างบทละคร เรื่อง พระสุริโยทัย ตอน พระสุริโยทัยลงทรงเครื่องรบ เป็นอีกแนวทางหนึ่ง ในการพัฒนารูปแบบการแสดงละคร โดยการนำเรื่องราว ของพระสุริโยทัยที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารมาสร้างเป็น บทละคร เพื่อพัฒนารูปแบบการแสดงละครในเรื่องอื่น ๆ ดังนั้นควรมีการนำเรื่องราวของบุรพคุณที่ทรงสร้าง คุณูปการมาเผยแพร่ในรูปแบบการแสดงละครให้ปรากฏ เป็นที่ประจักษ์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนา รูปแบบการแสดงละครให้คงอยู่สืบไป

References

- Buddha Loetla Nabhalai, His Majesty King. (1971). **I-Nao Dramatic Composition (บทละครเรื่อง อิเหนา)** (11th ed.). Thonburi: Rungwattana Printing House.
- Damrong Rajanubhab, Somdet Phrachabormwongthoe Kromphraya. (1964). **Legend of I-Nao Drama (ตำนานละครอิเหนา)** (3rd ed.). Pranakorn: Klangwittaya.
- Panjantanumas (Jerm). (1969). **Chronicle Meeting Volume 38 (Conference Chronicle Part 64) Ayutthaya Chronicle Panchanthanumat (Jerm) Edition (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 38 (ประชุม**

พงศาวดาร ภาคที่ 64) พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). Bangkok: The Printing House of the Teachers' Council.

Sasiwannapong, Poomthai. (2020). **The Study of Armor of Warriors in Thailand Before the 24th Buddhist Century** (การศึกษาเรื่องชุดเกราะของนักรบ ในประเทศไทย ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24). [Online]. Retrieved July 1, 2021 from https://www.silpa-mag.com/history/article_8054

The Royal Institute. (2013). **The Royal Institute's Dictionary B.E. 2554 (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554).** Bangkok: The Royal Institute.

Vajirayana. (1938). **The Text of Elephants Part 1/The Manual of Royal Dressing for Elephant Riding (พระตำหรับช้างขี่ช้าง).** [Online]. Retrieved July 1, 2021 from <https://shorturl.asia/ADM7e>

Virulak, Surapone. (2004). **Thai Dance Performing Principle Review (หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์).** Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Interviews

- Trakulngernthai, Weeratham, Founder of Yok Thong Chansoma woven group, Surin province and Creator of the costume, decorations and accessories in the Royal Khon Pantomime. Interview, July 20, 2021.
- Vingvorn, Sauvanit, Department of Literature, Faculty of Humanities, Kasetsart University. Interview, March 17, 2021.
- Virulak, Surapone, President of the Royal Society. Interview, June 30, 2021.